כגון רבי לדוק. שלבם כח לכוף יצרו להתגבר בחפצי קונו: **אמר מאי נפקא מינה.** דהא מילתא דלא מזדמן לי אלא מאכל טמא יש לי ללמוד מכאן דעביד האי הבועל ארמית ראוי למאכל טמא: **שגרם תגורא.** אותה ארמית הסיקה את התנור לצלות דבר הטמא שם. ואשה גדולה היתה שאין יכול ליפטר ממנה ומסור בידה להורגו: **קא מנחא ליה.** לאותו גלי בחוכו: **נפיל בהא.** באור של גיהנם: **אי ידעי.** אילו ידעתי שחמור עליכם הדבר כל כך: **דיקולי.** פליס שנשים נותנות שם פליכין: **אטרחתן.** שהייתי במקום אחר רחוק ד' מאות פרסי: **לאו עניותא.**

ויעשה מה שלבו חפץ. פי' ר"מ ז"ל שהותר לו לעבור עבירה אלא כך אמר ר' אלעאי יגיעת דרכים והתכסנות ולבישת שחורים משברים יצר הרע ומונעים אדם מן העבירה (א"ד):

אין מקיפין בחילול השם. פר"ח משנה במסכת אבות ומאן היינו הא דתנן (פ"ד מ"ד) כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי אבל לשון מקיפין קשה ושמא כרייתא היא אף על גב דאומר תנן:

תלמוד

[6]נושאי קיסר שמרוני כל הלילה אמרו ליה שמא דבר ערוה בא לידך וניצלת הימנו דתנינא כל הבא דבר ערוה לידו וניצל הימנו עושין לו נס [7]גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו כגון רבי צדוק וחבריו ר' צדוק תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה חלש לי ליבאי ולא מצינא איכא מידי למיכל אמרה ליה איכא דבר טמא אמר לה מאי נפקא מינה דעביד הא אכול הא שגרת תגורא קא מנחא ליה סליק ויתיב בגויה אמרה ליה מאי האי אמר לה דעביד הא נפיל בהא אמרה ליה אי ידעי כולי האי לא צערתיך רב כהנא הוה קמזבין דיקולי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה איזיל איקשיט נפשאי סליק וקנפיל מאיגרא לארעא אתא אליהו קבליה אמר ליה אטרחתן ארבע מאה פרסי א"ל מי גרם לי לאו עניותא יהב ליה שיפא דדינרי: רמי ליה רבא לרב נחמן [8]תנן אלו דברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם בכיבוד אב ואם כתיב [2]למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך בגמילות חסדים כתיב [3]רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד והבאת שלום כתיב [4]בקש שלום ורדפהו [5]וא"ר אבהו אתיא רדיפה רדיפה כתיב הכא בקש שלום ורדפהו וכתיב התם רודף צדקה וחסד בתלמוד תורה כתיב [5]כי הוא חייך ואורך ימיך [6]בשילוח הקן נמי כתיב [2]למען ייטב לך והארכת ימים ליתני נמי הא [7]תנא ושייר תני תנא [8]אלו דברים ואת אמרת תנא ושייר אמר רבא רב אידי אסברא לי [9]אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב טוב לשמים [10]ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב כיוצא בדבר אתה אומר [11]אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו וכי יש רשע רע ויש שאינו רע אלא רע לשמים ורע לבריות הוא רשע רע רע לשמים ואינו רע לבריות זהו רשע שאינו רע: [12]הזכות יש לה קרן ויש לה פירות שנאמר אמרו צדיק כי טוב וגו' עבירה יש לה קרן ואין לה פירות שנאמר אוי לרשע רע וגו' ואלא מה אני מקיים [9]ויאכלו מפרי דרכם וממועצותיהם ישבעו עבירה שעושה פירות יש לה פירות ושאין עושה פירות אין לה פירות מחשבה טובה [13] מצרפה למעשה שנאמר [10]אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו [7]מאי ולחושבי שמו אמר רב אסי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה [8]מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה שנאמר [11]און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' ואלא מה אני מקיים [12]הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם מחשבה שעושה [6] פרי הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקב"ה מצרפה למעשה ואלא הא דכתיב למען [13]תפוש את [בית] ישראל בלבם אמר רב אחא בר יעקב ההוא בעבודת כוכבים הוא דכתיב [14]דאמר מר [15]חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה עולא אמר כדרב הונא [16]דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא נעשית לו כהיתר אמר רבי אבהו משום רבי חנינא נוח לו לאדם שיעבור עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא שנאמר [14]ואתם בית ישראל כה אמר ה' איש גלוליו לכו עבדו [ואחר] אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו [6]אמר רבי אלעאי הזקן אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו ולבש שחורים ותכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא איני [6]והתניא [6]כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם [5]מה היא רבה אומר [2]זה המסתכל בקשת רב יוסף אומר זה העובר עבירה בסתר לא קשיא הא דמצי כייף ליצריה והא דלא מצי כייף ליצריה תנן התם [6]אין מקיפין בחילול השם אחד שוגג ואחד מזיד מאי אין מקיפין אמר מר זוטרא שאין עושים כחנווני מר בריה דרבנא אמר לומר שאם היתה שקולה מכרעת [6]: [6]ת"ר לעולם יראה

[6]נוגעים בקיסר שמרוני כל הלילה אמרו לו שמא דבר ערוה בא לידך וניצלת הימנו דתנינא כל הבא דבר ערוה לידו וניצל הימנו עושין לו נס [7]גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו כגון רבי צדוק וחבריו ר' צדוק תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה חלש לי ליבאי ולא מצינא איכא מידי למיכל אמרה ליה איכא דבר טמא אמר לה מאי נפקא מינה דעביד הא אכול הא שגרת תגורא קא מנחא ליה סליק ויתיב בגויה אמרה ליה מאי האי אמר לה דעביד הא נפיל בהא אמרה ליה אי ידעי כולי האי לא צערתיך רב כהנא הוה קמזבין דיקולי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה איזיל איקשיט נפשאי סליק וקנפיל מאיגרא לארעא אתא אליהו קבליה אמר ליה אטרחתן ארבע מאה פרסי א"ל מי גרם לי לאו עניותא יהב ליה שיפא דדינרי: רמי ליה רבא לרב נחמן [8]תנן אלו דברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם בכיבוד אב ואם כתיב [2]למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך בגמילות חסדים כתיב [3]רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד והבאת שלום כתיב [4]בקש שלום ורדפהו [5]וא"ר אבהו אתיא רדיפה רדיפה כתיב הכא בקש שלום ורדפהו וכתיב התם רודף צדקה וחסד בתלמוד תורה כתיב [5]כי הוא חייך ואורך ימיך [6]בשילוח הקן נמי כתיב [2]למען ייטב לך והארכת ימים ליתני נמי הא [7]תנא ושייר תני תנא [8]אלו דברים ואת אמרת תנא ושייר אמר רבא רב אידי אסברא לי [9]אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב טוב לשמים [10]ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב כיוצא בדבר אתה אומר [11]אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו וכי יש רשע רע ויש שאינו רע אלא רע לשמים ורע לבריות הוא רשע רע רע לשמים ואינו רע לבריות זהו רשע שאינו רע: [12]הזכות יש לה קרן ויש לה פירות שנאמר אמרו צדיק כי טוב וגו' עבירה יש לה קרן ואין לה פירות שנאמר אוי לרשע רע וגו' ואלא מה אני מקיים [9]ויאכלו מפרי דרכם וממועצותיהם ישבעו עבירה שעושה פירות יש לה פירות ושאין עושה פירות אין לה פירות מחשבה טובה [13] מצרפה למעשה שנאמר [10]אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו [7]מאי ולחושבי שמו אמר רב אסי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה [8]מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה שנאמר [11]און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' ואלא מה אני מקיים [12]הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם מחשבה שעושה [6] פרי הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקב"ה מצרפה למעשה ואלא הא דכתיב למען [13]תפוש את [בית] ישראל בלבם אמר רב אחא בר יעקב ההוא בעבודת כוכבים הוא דכתיב [14]דאמר מר [15]חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה עולא אמר כדרב הונא [16]דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא נעשית לו כהיתר אמר רבי אבהו משום רבי חנינא נוח לו לאדם שיעבור עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא שנאמר [14]ואתם בית ישראל כה אמר ה' איש גלוליו לכו עבדו [ואחר] אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו [6]אמר רבי אלעאי הזקן אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו ולבש שחורים ותכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא איני [6]והתניא [6]כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם [5]מה היא רבה אומר [2]זה המסתכל בקשת רב יוסף אומר זה העובר עבירה בסתר לא קשיא הא דמצי כייף ליצריה והא דלא מצי כייף ליצריה תנן התם [6]אין מקיפין בחילול השם אחד שוגג ואחד מזיד מאי אין מקיפין אמר מר זוטרא שאין עושים כחנווני מר בריה דרבנא אמר לומר שאם היתה שקולה מכרעת [6]: [6]ת"ר לעולם יראה

לשון הגמרא מוכיח כן שחלקו על פי' מקיפין ותו דתינח למר זוטרא אבל למר בריה דרבינא מה ענין זו אצל זו. שם.

[6]: בחילול השם. כגון תלמיד חכם המזלזל בפני בני אדם, דמתוך שהוא תלמיד חכם לגדים בני אדם ממנו ממעטין ומתכסים אחריו ונמצא שם שמים מחולל על ידו ומאמרים לאו אם שלמד תורה כמה מעשיו מקולקלין ופוגמין ואין נאמרין, ומקבה הוא חלול השם מעבודת כוכבים מהכא (יחזקאל כ לט) ואתם בית ישראל וגו' אם אינו נגלולו לכו עבדו מאחר שאינם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו שיל (אבות פ"ד מ"ד). אחד שוגג ואחד מזיד. אם עשית נסיונו נטיה ממך בענין הסנגה, כי הלא דאמרינן בעלמא (מגילה יג.) מפני מה נתחייבו ישראל שנאותו הדור כליה מפני שהשתחוו לצלם של נבוכדנצר, וכי משום פגום יש בדבר, הם השתחוו לצלם יהוי כלים לגמרי, ל"ל הם לא עבו אלא לפנים משוט נבוכדנצר, אף הקב"ה לא עשה כמהם אלא לפנים, דכאותו ענין שחטאו פרע מהם, היינו בענין שונג, ואם עשה במזיד נטיה ממנו בפרעון נמור בגלוי (אבות שם).

מסורת הש"ס

(א) ס"א טוספי (ועי' טוכה נג ע"א ובכש"י שם). (ב) (לעיל לט: ע"ש) שבת קמ. פאה פ"א מ"ה. (ג) ירמות קט:. (ד) (בש"י טוסף: לי הכין). (ה) (סוטה נד. וש"נ). (ו) (לעיל כח:). (ז) (בכש"י: ותיני טוב). (ח) תוספתא דפאה פ"א ה"ג אבות דר"נ פרק מ. (ט) (בכש"י טוסף: הקב"ה). (י) ברכות ג. ע"ש (שבת סב. ע"ש) תוספתא דפאה פ"א ה"ד תנא דבי אליהו פ"ט. (כ) (לעיל לט: מולין קמב.). (ל) (נ"ל הכה אנכי מכיל דשה אל הטם האי פרי כו'). (מ) מולין ה. מגדים פה. שבועות כט. (נ) יומא פו: ע"ש סוטה כב. לעיל כ. (מ"ק כו:) ערכין ל:. (ס) מ"ק יז. חגיגה טו. (ע) (נ"ל והתמן). (פ) (חגיגה יח:). (צ) (חגיגה טו.). (ק) אבות פ"ד מ"ב. (ר) (לעיל לט ע"ב). (ש) תוספתא קידושין פ"א ה"ח. (ת) (ספרים קיח ע"א). (א) (עיין יומא פו ע"א). (ב) (מכלתן עד סוה"ד ליתא בדפוס"ר, והטיפו הרש"ל ע"פ רש"י בחגיגה). (ג) (בש"י: שמקרבן). (ד) (ועי' תוס' חגיגה טו. ד"ה ויעשה וכו' השינו על זה).

הגהות הב"ח

(א) גמ' מחשבה שעשה (פרי) מו"מ וכ"כ ס"א מעשה וכן בכמוך:

מוסף רש"י

אחיא דדיפה דדיפה. תמצום שכר גדול להבאת שלום שאוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כגמלות חסדים בתיב בהו יאמר חיים צדקה בעולם הבא וכבוד בעולם הזה (יבמות קט:). תני תנא אלו דברים. דמשמע דזקא (חגיגה יד:). שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה. כדמתיב (במדבר טו) וכי תטאו ולא תעשו את כל המצות האלה ונו' ולפיכך בהוריות (ח.) דבעבודת כוכבים מייר (חולין ה ובש"ר שבועות כמ:). נעשית לו כהיתר. דומה בעיני כהיתר (ערכין ל. ובש"ר סוטה כב:). ילך למקום שאין מכירין אותו. אין דעתו נפה עליו שמא יקל כח יצרו וגם אם יחטא אין אדם נתן לב לפי שליש חשוב בעיניהם, וכן נלוגס שחורים (חגיגה טו.). הטוחל ואין מכירין אותו שם, ליכא חלול השם, ואמר לן רבי משום רב הלי נאון ויעשה מה שלבו חפץ, דזה לומר דדלמי כיון שלבש שחורים וכו' אי ערב כדבר שאינו חפץ מכאן ואילך בעבירה (מרש"י יז:). ראוי לו שלא בא לעולם. טוב ויפה היה לו אם לא בא לעולם (חגיגה יא:). הא דמצי כייף יצריה. דוחקם על שהוא נחמא בסתר כלילו דוחקן הרגלים. ודא דלא מצי כייף ליצריה. טוב לו בעינעא מפרהסיא (שם טו.). בחילול השם. כגון תלמיד חכם המזלזל בפני בני אדם, דמתוך שהוא תלמיד חכם לגדים בני אדם ממנו ממעטין ומתכסים אחריו ונמצא שם שמים מחולל על ידו

עין משפט נר מצוה

תבא א מיי' פ"ב מהל' ע"ז הלכה ד סמג לאוין טו:

תבב ב טש"ע א"ח סי' רכט סעי' ח:

תבג ג סמג לאוין כ:

תורה אור השלם

1. בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ: תהלים קג כ
2. בַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ וּלְמַעַן יִיטַב לְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: דברים ה טו
3. רֹדֵף צְדָקָה וָחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד: משלי כא כא
4. סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ: תהלים לד טו
5. לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: דברים ל כ
6. שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: דברים כב ז
7. אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְרִי מַעֲלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ: ישעיהו ג י
8. אוֹי לָרָשָׁע רָע כִּי גְמוּל יָדָיו יֵעָשֶׂה לוֹ: ישעיהו ג יא
9. וְיֹאכְלוּ מִפְּרִי דַרְכָּם וּמִמֹּעֲצֹתֵיהֶם יִשְׂבָּעוּ: משלי א לא
10. אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: מלאכי ג טז
11. אֱוֹן אִם רָאִיתִי בְּלִבִּי לֹא יִשְׁמַע אֲדֹנָי: תהלים סו יח
12. שִׁמְעֵי הָאָרֶץ הִנֵּה אָנֹכִי מֵבִיא רָעָה אֶל הָעָם הַזֶּה פְּרִי מַחְשְׁבוֹתָם כִּי עַל דְּבָרַי לֹא הִקְשִׁיבוּ וְתוֹרָתִי וַיְמָאֲסוּ בָהּ: ירמיהו ו יט
13. לְמַעַן תְּפֹשׂ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלֵבָב אֲשֶׁר נָזְרוּ מֵעָלַי בְּגִלּוּלֵיהֶם כֻּלָּם: יחזקאל יד ה
14. וְאַתֶּם בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ אִישׁ גִּלּוּלָיו לְכוּ עִבְדוּ וְאַחַר אִם אֵינְכֶם שֹׁמְעִים אֵלָי וְאֶת שֵׁם קָדְשִׁי לֹא תְחַלְּלוּ עוֹד בְּמַתְּנוֹתֵיכֶם וּבְגִלּוּלֵיכֶם: יחזקאל כ לט

מוסף תוספות

א. ויוכל לעשות מעבשיו מה שלבו חפץ דוראי אין יצרו מתגבר עליו. תוס' חגיגה טז ועי' תוס' הרא"ש שחולק. **ב.** אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם. תוס' הרא"ש. כלומר נפרעים לאלתר ואע"פ שהביאו אותה כבאן אלא כלשונה הכי אורחא דתלמודא בכמה דוכתי. ריטב"א. **ג.** דאין